

Нагорнюк Марія Миколаївна,
здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавра Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Тригубенко Галина Василівна,
доцент кафедри конституційного
права Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ЖІНОК

Насильство щодо жінок залишається однією з найпоширеніших форм порушення прав людини у світі, що завдає шкоди не лише окремим особам, а й соціальним системам та інститутам, підриваючи принципи рівності, гуманізму та верховенства права. У ХХІ столітті міжнародне співтовариство не залишає осторонь цю проблему, визнаючи, що насильство за ознакою статі, має системний характер і може посилюватися як соціально-економічними, так і політичними умовами, включно зі збройними конфліктами.

Питання запобігання насильству щодо жінок розглядається як глобальна проблема, яка вимагає комплексного підходу для викорінення її першопричин. Запобігання насильству вимагає не лише реагування на випадки насильства та надання послуг постраждалим, але й вжиття проактивних заходів для усунення його причин, включаючи політичну волю, впровадження законів, які сприяють гендерній рівності, та інвестування в жіночі організації.

Розгляд міжнародно-правових підходів до протидії насильству щодо жінок дає можливість простежити, як глобальна спільнота вибудовує механізми реагування на одну з найбільш комплексних і стійких форм порушення прав людини. У центрі уваги перебувають нормативні стандарти, вироблені міжнародними організаціями, а також практичні інструменти, що спрямовані на посилення захисту, координацію державної політики та забезпечення відповідальності за порушення. Такий аналіз дозволяє оцінити дієвість чинних міжнародних механізмів та визначити, якою мірою вони можуть бути інтегровані у національні правові системи.

Поширеність насильства щодо жінок у світі демонструє, що існування правових норм саме по собі не гарантує достатнього рівня захисту. У багатьох державах і досі не забезпечується належна превенція, належний доступ

постраждалих до правосуддя, ефективно розслідування злочинів та комплексна допомога.

Світові дослідження вказують на те, що фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство залишається повсякденною реальністю мільйонів жінок, а в умовах збройних конфліктів воно часто набуває системного та особливо жорстокого характеру. Така ситуація свідчить про необхідність посилення міжнародного контролю, вдосконалення механізмів моніторингу та впровадження більш дієвих стандартів [1, с. 6].

Міжнародна аргументація щодо необхідності правового реагування базується на кількох фундаментальних принципах. По-перше, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок розглядає насильство щодо жінок як форму дискримінації, а тому держави зобов'язані не лише карати винних, а й запобігати насильству та створювати умови для захисту постраждалих. По-друге, Стамбульська конвенція Ради Європи визначає найбільш комплексний міжнародний стандарт протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству, вводячи модель «превенція — захист — переслідування — інтегровані політики». Контроль за виконанням Конвенції здійснює GREVIO — незалежний експертний орган Ради Європи, відповідальний за моніторинг виконання Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Відповідно до ст. 69 Стамбульської конвенції, GREVIO уповноважений ухвалювати загальні рекомендації щодо імплементації норм Конвенції. Загальні рекомендації мають значення для всіх держав, що ратифікували Конвенцію. Хоча вони не є юридично обов'язковими, ці рекомендації слугують важливим орієнтиром для держав і містять чіткі вказівки, які можуть сприяти ефективній реалізації положень Стамбульської конвенції. Механізм GREVIO вважається найбільш ефективним у Європі [2, с. 8]. Група експертів GREVIO у своїх звітах акцентує на необхідності системного збору даних, оскільки достовірна статистика є ключовою для оцінки масштабів проблеми та ефективності державної політики [2, с. 21].

Всесвітня організація охорони здоров'я — WHO наголошує, що для ефективної протидії насильству щодо жінок необхідний міжвідомчий підхід, що включає охорону здоров'я, соціальні служби, правоохоронні органи та освітні програми.

Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок ООН жінки — UN Women підкреслює важливість стабільного фінансування кризових центрів, притулків та служб підтримки, а також просвітницьких кампаній, спрямованих на зміну суспільних стереотипів. UN Women виступає всесвітнім лідером у боротьбі за гендерну рівність. Вона працює над розробкою та дотриманням стандартів, а також створенням середовища, в якому кожна жінка і дівчинка може реалізувати свої права та повною мірою використовувати свій потенціал [3]. Відповідно до свого мандату UN Women налагоджує роботу, спрямовану на досягнення

справжньої гендерної рівності, сприяння рівним можливостям для жінок і чоловіків, боротьбу з гендерним насильством та підсилення економічних можливостей жінок.

Згідно зі звітом Генерального секретаря ООН щодо сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, у 2024 році в Україні було зафіксовано 209 випадків сексуального насильства, серед постраждалих — 156 чоловіків, 46 жінок та семеро дітей. На окупованих територіях російські окупаційні сили часто поєднували сексуальне насильство з убивствами, зокрема після згвалтування. Звіт Генерального секретаря ООН також визначає першочергові заходи реагування: забезпечення конфіденційного доступу постраждалих до медичної та психологічної допомоги, їх захист від повторної травматизації, негайне документування фактів насильства та міжнародну взаємодію у сфері розслідування. Особлива увага приділяється гарантіям недопущення безкарності, що є центральним принципом міжнародного кримінального права [4].

Узагальнюючи міжнародний досвід, можна побачити, що протидія насильству щодо жінок ґрунтується на цілісній взаємодії глобальних норм, рекомендацій та контрольних механізмів, які встановлюють вимоги як до профілактики насильства, так і до забезпечення ефективного реагування. Міжнародні договори, стандарти й аналітичні звіти створюють багатовекторну систему, що охоплює захист постраждалих, покарання винних, підтримку реабілітаційних програм і розвиток інституційної спроможності держав.

Реальна результативність таких механізмів залежить від практичної готовності країн запроваджувати рекомендації, забезпечувати їх ресурсами та гарантувати невідворотність відповідальності. У підсумку боротьба з насильством щодо жінок стає можливою лише за умови поєднання міжнародних стандартів з активною державною політикою та суспільною підтримкою змін.

Список використаних джерел:

1. World Health Organization. Violence Against Women: Global Report 2024. WHO, 2024. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>
2. Council of Europe. GREVIO: General Report on the Monitoring of the Istanbul Convention, 2023. Council of Europe, 2023. URL: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio-reports>
3. UN Women. Gender-Based Violence: Overview Report 2023–2024. (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, 2024). URL: <https://www.unwomen.org/en/news-stories/statement/2025/12/statement-human-rights-our-everyday-essentials>
4. Міністерство закордонних справ України. Коментар МЗС України щодо річної доповіді Генерального секретаря ООН на тему «Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом» за 2024 рік. МЗС України, 2025. URL:

<https://mfa.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-richnoyi-dopovidi-genseka-on-na-temu-seksualne-nasilstvo-povyazane-z-konfliktom-za-2024-rik>.

Небелиця Сусанна Петрівна,
здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавра Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Куртакова Ганна Олександрівна,
доцент кафедри конституційного
права Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Питання захисту основних свобод і гарантій людини завжди залишалося важливим напрямом у правовій науці та практиці, однак у періоди збройних конфліктів воно набуває особливої значущості. Війна, незалежно від її масштабів та специфіки, створює серйозні ризики для життя, здоров'я та особистої безпеки, ставлячи під загрозу як цивільних осіб, так і військових. Діяльність у таких умовах змінює звичну соціальну та правову структуру, що ускладнює застосування стандартних правових механізмів.

З огляду на збільшення кількості локальних та глобальних конфліктів, актуальність вивчення способів забезпечення правових гарантій для людей значно зростає. Велику роль у цьому відіграє міжнародне гуманітарне право, яке регламентує поведінку учасників бойових дій, визначає правовий статус цивільних осіб, військовополонених та біженців і передбачає обов'язки щодо надання гуманітарної підтримки. Одночасно, національні законодавчі системи зобов'язані адаптувати свої правові механізми до реалій війни, забезпечуючи ефективну роботу судових та адміністративних процедур, захист постраждалих та відновлення порушених прав.

Забезпечення правових гарантій для громадян є фундаментальною умовою функціонування демократичної держави та показником її цивілізаційного рівня. Конституція України визначає людину найвищою соціальною цінністю, а її життя, здоров'я, честь, гідність і безпека є пріоритетними для держави [1]. Водночас сучасні обставини, зокрема воєнні дії, ставлять державу перед низкою складних викликів щодо забезпечення цих гарантій. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [2] передбачає тимчасові обмеження деяких прав і свобод під час воєнного стану, але вони мають суворо відповідати